DOI :https://doi.org/10.5281/zenodo.13924349

ମୂଳ ପ୍ରବନ୍ଧ

ଜୀବନର ବ୍ୟର୍ଥତା ଓ ଅନିଚ୍ଛାକୃତି ସନ୍ଧି 'ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସନ୍ଧି' ପ୍ରସଙ୍ଗ: ହୃଷିକେଶ ପଣ୍ଡା

ଜୟନ୍ତ କୁମାର ଦାସ

ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର :

'ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି' ଉପନ୍ୟାସଟି ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷ ଜୀବନର ଏକ ସ୍କେଚ୍। ଏହାର ନାୟକ ସନାତନ ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ। ଯେଉଁମାନେ କି ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରେ ଅର୍ଥହୀନତାକୁ ନେଇ ବଂଚିବାକୁ ବାଧ୍ୟ। ମଧ୍ୟବିତତାର ସୀମାରେଖା ଭିତରେ ଏହି ଚରିତ୍ରମାନେ ଯେମିତି ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଯାଆନ୍ତି। ହତସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ମଣିଷ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତା ଚାରିପାଖରେ ବୃଥା ଓ ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ ସହ ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ହେବାପରେ କେବଳ ଶୂନ୍ୟତା ଛଡ଼ା ଆଉ କାହା ସହିତ ଟକ୍କର ଦେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ସେ ହରାଇବସେ। ଜନ୍ମହେବା ସମୟରେ ଶୂନ୍‌ରୁ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥାଇ ଜୀବନର ହୁଏ ଅୟମାରମ୍ଭ ଏବଂ ବୟସାଧିକ୍ୟ ସହିତ ସ୍ୱପ୍ନ, ମୋହ, ଆବେଗ, ଧର୍ମ ଓ ନୈତିକତା ଇତ୍ୟାଦି ସମାଜ ସୃଷ୍ଟ ନିଷ୍ଠୁର ସତ୍ୟ ସହିତ ମୁକାବିଲା କରି ବିନା ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂନ୍‌ରେ ତାର ଜୀବନର ହୁଏ ପରିସମାପ୍ତି। ବାସ୍ତବିକ୍ ଏହା ଏକ ବାଧ୍ୟବାଧକତାର ଜୀବନ। ସନାତନ ପରି ସମାଜରେ ବଂଚୁଥିବା ଅ-ନାୟକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଶ୍ଳେଷଣ ହେଉଛି ଏହି ଉପନ୍ୟାସର ମୌଳିକତା। ସନାତନର ତିନି ପ୍ରକାର ଜୀବନ ଶୈଳୀକୁ ଉପନ୍ୟାସରେ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ। ସମାଜର ଗତାନୁଗତିକ ଧାରାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ତାର ଅସୁବିଧା ନାହିଁ; ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟର ପରିସମାପ୍ତି ପରେ ସେ ଉପଲବ୍ଧି କରେ ତାର ସମସ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ହୋଇଯାଇଛି ଅର୍ଥହୀନ। ରାଜା ସିସିଫସ୍ ପରି ତା ଦିନଯାକର ପରିଶ୍ରମ ଯେ ବୃଥା ତାହା ଜାଣିସାରି ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟର ପୁନରାବୃରତି କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ। ତା ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଶୁନ୍‌ମାନେ ତାକୁ ଯେପରି ଆପଣାର କରିନିଅନ୍ତି। ଏହି ଉଭଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରୁ ପଳାୟନର ପନ୍ଥା ଖୋଜିଖୋଜି ସେ ନୟାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ। ସନାତନ ତା ଜୀବନର ଶୂନ୍ୟ ଓ ଦଗ୍ଧ ଅତୀତ, ଆପାତତଃ ବାସ୍ତବ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଶୂନ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭବିଷ୍ୟତରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବା ପାଇଁ ପଳାୟନର ରାସ୍ତା ଖୋଜେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ବାଧାବିଘ୍ନ ସହ ସାମ୍ନା କରିବାକୁ ପଡେ। ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ଜଣେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରଶାସକ କଥାକାର ଡ. ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା ନିଜର ବହୁବିଧ ଅନୁଭୂତି ଓ ଅଭିଜ୍ଞତାକୁ ପାଥେୟ କରି ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷ ଜୀବନର ଅସହାୟତାକୁ ସନାତନ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି।

ପ୍ରମୁଖ ଶବ୍ଦାବଳୀ- ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ, ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ମଣିଷ, ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ, ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ଅସହାୟତା, ନିଷ୍ଠୁର ସତ୍ୟ, ଅ-ନାୟକ, ଗତାନୁଗତିକ ଧାରା, ଅର୍ଥହୀନ ଜୀବନ, ଉଭଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୂନ୍ୟତା, ବାସ୍ତବ ବର୍ତ୍ତମାନ, ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ବାଧାବିଘ୍ନ।

ଓଡିଆ ଉପନ୍ୟାସର ସୁଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଡ. ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା ଜଣେ ସୁଦକ୍ଷ ବିନ୍ଧାଣୀ। ନୂତନ ଫର୍ମ ଓ ଥିମ୍‌ର ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗୁଁ

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ ଅନ୍‌ଲାଇନରେ ପଢିବାପାଇଁ ପ୍ରବେଶ କରନ୍ତୁ
Quick Response Code:
Available online at : https://pracheenews.com/
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13924349
Article No - BPPP00232

ଯୋଗାଯୋଗ :
W. Rd« Kêûe \ û , ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ
ଫକୀରମୋହନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବ୍ୟାସବିହାର, ବାଲେଶ୍ୱର-୭୫୬୦୮୯
E-Mail ID: Gdasjk.fmu@gmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-9112-5447

This is an open access journal, and articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial Share Alike 4.0 License, which allows others to remix, tweak, and build upon the work non commercially, as long as appropriate credit is given and the new creations are licensed under the identical terms.

For reprints contact: *pracheepatrika@rediffmail.com*

ପ୍ରାପ୍ତି	ସମୀକ୍ଷିତ	ଗୃହୀତ	ପ୍ରକାଶିତ
୩.୮.୨୦୨୪	୧୦.୯.୨୦୨୪	୨୫.୮.୨୦୨୪	୧.୧୦.୨୦୨୪

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧକୁ କିପରି ଉଦ୍ଧୃତ କରିବେ : ଦାସ, ଜୟନ୍ତ କୁମାର; ୨୦୨୪। ଜୀବନର ବ୍ୟର୍ଥତା ଓ ଅନିଚ୍ଛାକୃତ ସନ୍ଧି 'ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂନ୍ଧି' ପ୍ରସଙ୍ଗ: ହୃଷିକେଶ ପଣ୍ଡା । ବାସ୍ତବତାର ପରିପ୍ରକାଶ ପ୍ରାଚୀ। ଭାଗ :୧୦, ସଂଖ୍ୟା : ଛ, ପୃଷ୍ଠା :୫୭-୬୨ ।

ତାଂକ ଉପନ୍ୟାସଗୁଡିକର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ। ଗଭୀର ଅନୁଭୂତି ଓ ଅଭିଜ୍ଞତା, ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ, କାବ୍ୟିକ ପ୍ରକାଶ ଭଙ୍ଗୀ ଓ ଗାଁ, ନଗର ଏବଂ ମହାନଗରରେ ମଣିଷ ଜୀବନର ବାସ୍ତବତାର ଅବତାରଣା ହିଁ ତାଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ୟ। ସାହିତ୍ୟିକର ସାମାଜିକ ଦାୟବଦ୍ଧତାରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ଡ. ପଣ୍ଡା ଭାରତୀୟ ପ୍ରଶାସନିକ ସେବାରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱରେ ରହିଆସିଛନ୍ତି ଓ ଦେଶ ବିଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଚଳ ଭ୍ରମଣ କରିବା ସହିତ ବହୁଲୋକଙ୍କ ସହ ମିଶିବାର ସୁଯୋଗ ପାଇଛନ୍ତି ଓ ଏହି ଅନୁଭବ ଓ ଅନୁଭୂତିକୁ ସେ ତାଙ୍କ ଲେଖାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି। ସେଥିପାଇଁ ଓଡିଶା ଓ ଓଡିଶା ବାହାରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାଶୀଳ ପାଠକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସେ ଖୁବ୍ ପରିଚିତ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି। ୧୯୮୪ ମସିହାରୁ ଓଡିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟ ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରିଥିବା ଏହି ଔପନ୍ୟାସିକ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନଅଟି କାଳୋତୀର୍ଣ୍ଣ ଉପନ୍ୟାସ ରଚନା କରି ନିଜର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଛନ୍ତି। ଏହି ଉପନ୍ୟାସଗୁଡିକ ମଧ୍ୟଦେଇ ସ୍ରଷ୍ଟାମାନସ ଗତି କରିଛି ଏକ ନୂତନ କ୍ରାନ୍ତିର ସନ୍ଧାନରେ। ଏହି ସନ୍ଧାନ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ଭରା ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁନାପୁଟରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସୁଦୂର ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଛି ପରିବ୍ୟାପ୍ତ। ୧୯୮୪ରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ 'ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି' ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ। 'ହରିଣ ପିଠିର ଅଜଣା ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତକୁ', 'ସୁନାପୁଟର ଲୋକେ', 'ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦ୍ୱୀପ', 'ଶୃତି ୧୯୯୪', 'ହସ ଓ ଇତିହାସ', 'ଦସ୍ୟୁ', 'ଗର୍ବ କରିବାର କଥା', 'ସମସ୍ତେ ତ ଜାଣିଥିଲେ' ପ୍ରଭୃତି ଉପନ୍ୟାସ ତାଙ୍କ ସାଧନା ଓ ସିଦ୍ଧିର ସ୍ୱାକ୍ଷର ବହନ କରିବା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟକୁ ଋଦ୍ଧିମନ୍ତ କରିବାରେ ସହାୟକ ହୋଇଛି।

'ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି' ଡ. ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡାଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସ ଭାବରେ ପାଠକୀୟ ସ୍ୱୀକୃତି ଲାଭକରିଛି। ପ୍ରଥମ ଉପନ୍ୟାସରୁ ହିଁ ସେ ପାଠକର ଶ୍ରଦ୍ଧାଭାଜନ ହୋଇପାରିଛନ୍ତି। ଏହି ଉପନ୍ୟାସଟି ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷ ଜୀବନର ଏକ ସ୍କେଚ୍। ଏହାର ନାୟକ ସନାତନ ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରେ। ଯେଉଁମାନେ କି ନିଜ ଜୀବନର ଅର୍ଥହୀନତାକୁ ନେଇ ବଂଚିବାକୁ ବାଧ୍ୟ। ମଧ୍ୟବିତତାର ସୀମାରେଖା ଭିତରେ ସେ ଯେମିତି ଚାପିହୋଇଯାଏ। ଏହି ସନ୍ଦିଗ୍ଧ ଜୀବନ ବଂଚୁଥିବାରୁ ଅଥବା ଏକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଯୁକ୍ତିସମ୍ମତ ଦର୍ଶନରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବାରୁ ସେ ନାସ୍ତିକତାର ଅବଧାରଣା ଭିତରେ ଠେଲିହୋଇଯାଏ। ହତସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଅବସାଦଗ୍ରସ୍ତ ମଣିଷ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତା ଚାରିପାଖରେ ବୃଥା ଓ ସ୍ୱପ୍ନଭଙ୍ଗ ସହ ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ହେବାପରେ କେବଳ ଶୂନ୍ୟତା ଛଡ଼ା ଆଉ କାହା ସହିତ ଟକ୍କର ଦେବାର ଯୋଗ୍ୟତା ସେ ହରାଇବସେ। ଜନ୍ମହେବା ସମୟରେ ଶୂନ୍ରୁ ଅର୍ଥାତ୍ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥାଇ ଜୀବନର ହୁଏ ଅୟମାରମ୍ଭ ଏବଂ ବୟସାଧିକ୍ୟ ସହିତ ସ୍ୱପ୍ନ, ମୋହ, ଆବେଗ, ଧର୍ମ ଓ ନୈତିକତା ଇତ୍ୟାଦି ସମାଜ ସୃଷ୍ଟ ନିଷ୍ଠୁର ସତ୍ୟ ସହିତ ମୁକାବିଲା କରି ବିନା ପରିମାଣରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଶୂନ୍‌ରେ ତାର ଜୀବନର ହୁଏ ପରିସମାପ୍ତି। ବାସ୍ତବିକ୍ ଏହା ଏକ ବାଧ୍ୟବାଧକତାର ଜୀବନ। ସନାତନ ଏଠାରେ ଜଣେ ଅ-ନାୟକ। ଏହି ଶୂନ୍ୟବୋଧ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠ ଅସହାୟତାରୁ ଯେ ସୃଷ୍ଟିହୋଇଥାଏ ତାହା ନୁହେଁ, କେବେକେବେ ଜୀବନର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ବି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଥାଏ। ସନାତନ ପରି ସମାଜରେ ବଂଚୁଥିବା ଅ-ନାୟକମାନଙ୍କର ଜୀବନ ବିଶ୍ଳେଷଣ ହେଉଛି ଏହି ଉପନ୍ୟାସର ମୌଳିକତା।

'ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି' ଉପନ୍ୟାସକୁ ଆଠଟି ପରିଚ୍ଛେଦରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ସନାତନର ତିନି ପ୍ରକାର ଜୀବନ ଶୈଳୀକୁ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ। ପ୍ରଥମତଃ ସନାତନର ଚାକିରି କରିବାର ପୂର୍ବାବସ୍ଥା, ଦ୍ୱିତୀୟରେ ତା ଚାକିରି ଜୀବନରେ ଓ ତୃତୀୟରେ ଆମେରିକା ଯିବା ପାଇଁ ଅମଲାତନ୍ତ୍ର ସ୍ତରରେ ଭୋଗିଥିବା ନାନା ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧା। ଯେତେ ତର୍କ କଲେ ମଧ୍ୟ ସମାଜ ସୃଷ୍ଟ ନୀତି ନିୟମ ମାନିବାକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ। 'ତା' ଜୀବନ ହୋଇଯାଇଛି ଗୋବର ପୋକର ଗୁଳାଦେଇ ଅହରହ ବୋହି ଚାଲିଥିବା ଜୀବନ'। ଏହି ଗତାନୁଗତିକ ଧାରାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ସବୁକୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ତାର ଅସୁବିଧା ନାହିଁ; ମାତ୍ର କାର୍ଯ୍ୟର ପରିସମାପ୍ତି ପରେ ସେ ଉପଲବ୍ଧି କରେ ତାର ସମସ୍ତ ପରିଶ୍ରମ ହୋଇଯାଇଛି ଅର୍ଥହୀନ। ରାଜା ସିସିଫସ୍ ପରି ତା ଦିନଯାକର ପରିଶ୍ରମ ଯେ ବୃଥା ତାହା ଜାଣିସାରି ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟର ପୁନରାବୃରତି କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ। ତା ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଶୂନ୍‌ମାନେ ତାକୁ ଯେପରି ଆପଣାର କରିନିଅନ୍ତି। ଏହି ଉଦ୍ଭଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୂନ୍ୟତା ଭିତରୁ ପଳାୟନର ପନ୍ଥା ଖୋଜିଖୋଜି ସେ ନୟାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ। ସନାତନ ତା ଜୀବନର ଶୂନ୍ୟ ଓ ଦଗ୍ଧ ଅତୀତ, ଆପାତତଃ ବାସ୍ତବ ବର୍ତ୍ତମାନ ଓ ଶୂନ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଭବିଷ୍ୟତରୁ ନିଷ୍କୃତି ପାଇବା ପାଇଁ ପଳାୟନର ରାସ୍ତା ଖୋଜେ, କିନ୍ତୁ ସେହି ରାସ୍ତାରେ ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ବାଧାବିଘ୍ନ ସହ ସାମ୍ନା କରିବାକୁ ପଡେ।

ସନାତନ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଚୌହଦୀରୁ ଉତରିତ ହୋଇ ଏକ ନୂତନ ପରିଚୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାରେ ଓ ନୂତନ ସ୍ତରରେ ପହଂଚିବାର ଅଦମ୍ୟ ଇଚ୍ଛାରେ ବ୍ୟାକୁଳ। ସନାତନ ଗାଁର ଏକ ସାଧାରଣ ଯୁବକ। ବାପା, ମାଆ ଓ ଦୁଇ ଅବିବାହିତା ଭଉଣୀଙ୍କୁ ନେଇ ତାର ପରିବାର। କେମିଷ୍ଟ୍ରିରେ ଏମ.ଏସ୍‌ସି. ପାଶ୍ କରିବା ପରେ ସେ ସନ୍ଦିହାନ ହୋଇଯାଇଛି ଚାକିରି ପାଇବା ନେଇ। ଚାକିରିରୁ ଅବସର ନେବା ପୂର୍ବରୁ ତା ବାପା ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ମୃତ। ଅପରପକ୍ଷରେ ଅତି ଆପଣାର ଭାବୁଥିବା ପିନ୍ନାଲି ତାକୁ ଛାଡି ଦୁଇମାସ ହେଲା ଚାଲିଯାଇଛି। ଚାକିରି ନପାଇବାର ଦୁଃଖ, ବାପାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ପାରିବାରିକ ବୋଝ ଓ ପିନ୍ନାଲି ଚାଲିଯିବାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ସହ ସେ କେମିତି ବଂଚିଥାନ୍ତା ? ଯେହେତୁ ସେ

ଜନ୍ମ ହୋଇସାରିଛି ବଂଚିବାକୁ ତେଣୁ ବାଧ୍ୟ। ସେଥିପାଇଁ ଏହିପରି ମାନସିକ ଅବସାଦରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ମାସେ ହେଲା ଦିନକୁ ଦଶଟି କ୍ୟାଂପୋଜ୍ ଖାଇ ବି ତାକୁ ନିଦ ହେଉନି। ସାଇନ୍ସ କ୍ଲାସ୍ ଭିତରେ କଙ୍କାଳକୁ ମଧ୍ୟ ସନାତନ ଭୟ କରିନି। ସେ ଭାବିଛି- 'ଏବେ ମୋ ଭିତରେ ବି ଗୋଟେ କଙ୍କାଳ'। ଆଦ୍ୟ ଯୌବନର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାକ୍ଷାତ୍ ହେବାପରେ ସନାତନ ଅସହାୟ ଭାବେ ନିଜକୁ ନିଜେ କହିଛି, "କି ଜୀବନ ସତେ ମୋର? ଏହା କୁଆଡ଼େ ଯୌବନ! ଏବଂ ମୁଁ ପୃଥିବୀର ସବୁଠୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥଟ୍ଟାଯୋଗ୍ୟ ଲୋକଟାଏ ନୁହଁ କି?" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା-୧୨)

ଧୂମାଭ ଭବିଷ୍ୟତର ଚୌହଦୀରେ ସନାତନ ଅଣନିଃଶ୍ୱାସୀ ହୋଇଯାଏ। ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରତିକୂଳତା ସତ୍ତ୍ୱେ ବହୁ ଧାଁ ଧପଡ କରି ସେ ଚାକିରି ପାଏ। ଚାକିରିରେ ଜଏନ୍ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେ ତା ମାମୁଁ ଘରକୁ ବୁଲିଯାଇଛି। ମାମୁଁଘରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ମାଟୁ ଉପରୁ ତାର କୈଶୋରରେ ଲେଖାଯୋଖା ଗୌରୀ ଆଇର ନଗ୍ନ ଚେହେରା ଆବିଷ୍କାର କରିଛି। ଆଦ୍ୟ ଯୌବନର ଉଦ୍ଦାମତା ଯୋଗୁଁ ସଦ୍ୟ ବିବାହିତା ଗୌରୀ ଆଇର ନଗ୍ନ ଦେହର ବାସ୍ନାରେ ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ନିଜର ଯୌନ ଆକର୍ଷଣ ପାଇଁ ସେ ବାରମ୍ବାର ମାମୁଁ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ ଯେପରି ବାଧ୍ୟ ହୋଇଯାଇଛି। ଅପରପକ୍ଷରେ ପିନ୍ନାଲିର ପାରିବାରିକ ସମସ୍ୟା ମଧ୍ୟ ତାକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିଛି। ପିନ୍ନାଲି ସ୍ୱାମୀର ମଦ୍ୟପତା ଓ ଯୌନ ଆତ୍ୟାଚାରରେ ମ୍ରିୟମାଣ ହୋଇ ବାପଘରକୁ ଆସିଥିଲା ମାତ୍ର ସନାତନ ଚାକିରି ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ପୁଣିଥରେ ଫେରିଗଲା। ବିଷଣ୍ଣ ସନାତନ ସେଥିପାଇଁ ମାମୁଁଘରକୁ ଯାଇଛି; ମାତ୍ର ସେଠାରେ ଗୌରୀ ଆଇର ଅନାକର୍ଷଣୀୟ ଚେହେରା ଦେଖି ତାର ସମସ୍ତ ରୋମାଂଟିକ ସ୍ମୃତି ଯେପରି ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଯାଇଛି ଓ ସେ ଜୀବନର ନିଛକ ବାସ୍ତବତା ସହିତ ପ୍ରଥମ ଥର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛି। ଆଇର ବିଭିନ୍ନ ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ସନାତନ ତାର ଖୁସିକୁ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଉଚିତ ମନେକରିନି। ସେ ବସ୍‌ଷ୍ଟାଣ୍ଡରେ ପହଂଚି ଅଚିହ୍ନା ସଂପର୍କହୀନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ନିଠେଇ ନିଠେଇ ଦାନ୍ତ କାମୁଡି ସିଗାରେଟ ଲଗାଉଛି ଓ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ହତାଶା ଏବଂ ଦୁଃଖ ସହ ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ହୋଇ ତା ନିଜ ଘରକୁ ଫେରି ଆସୁଛି। କ୍ରମାଗତ ଅନବରତ ଆଗକୁ ଯିବା ସମୟରେ ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଓ ସ୍ୱପ୍ନ ଉଭୟ ଭାଙ୍ଗିଯାଉଛି।

ଏହାପରେ ସନାତନ ସହରକୁ ଯାଏ, ଚାକିରିରେ ଜଏନ କରେ। ପିନ୍ନାଲିକୁ ଦେଖିବା ପରେ ତା ଜୀବନର ମରୁଭୂମି ପୁଣି ପଲ୍ଲବିତ ହୋଇଉଠେ। ପିନ୍ନଲି ଠାରୁ ଦେହସୁଖ ପାଇବା ଆଶାରେ ବାରମ୍ବାର ପିନ୍ନାଲିର ସ୍ୱାମୀ ଅମ୍ବରୀଶ ଘରକୁ ଯାଏ। ଅମ୍ବରୀଶର ସନ୍ଦେହ ଓ ପିନ୍ନାଲିର ତା ପ୍ରତି ପ୍ରେମ ବଦଳରେ ଦୟା ଥିବା ଜାଣିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସନାତନ ଖାସ୍ ଦୟା ଟିକକ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଏକାଠି କରି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ଘଂଟାଘଂଟା ମଦ ପିଇ, କେବଳ ଦୁଇଚାରି ସେକେଣ୍ଡ ପାଇଁ ପିନ୍ନାଲିକୁ ଦେଖି, ଦି ଚାରି ବାଜି ବ୍ରିଜ୍ ଖେଳି ପୁନଶ୍ଚ ସାଇକେଲ୍ ପେଲିପେଲି ଫେରିଆସେ।

ସନାତନ ଦିନେ କଲେଜରୁ ଘରକୁ ଫେରି ଘର ଭିତରେ ଏକ ଅପରିଚିତ ତରୁଣୀକୁ ଆବିଷ୍କାର କରିଛି, ଯିଏକି ସନାତନର ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଦାବିକରିଛି। ସେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଦେଖି ତା ଭିତରେ ସବୁ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଯାଉଛି, ସତେ ଯେପରି ତା ହୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ ତଳକୁ ଖସିପଡୁଛି। ଏହି ଅର୍ଥହୀନ ବନ୍ଦୀତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ସେ ବଦଳି ପାଇଁ ଉପରିସ୍ଥ ପ୍ରଫେସରଙ୍କୁ ଚିଠି ଲେଖିଛି। ଯେଉଁଠି କେବଳ ଥିବ ମାଇଲ ମାଇଲ ଅଜବ ଧାନକ୍ଷେତ, ସିର୍‌ସିର୍ ପବନ ଓ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅର ନଈବଢି। ନୂଆ ଜାଗାରେ ପହଂଚି ଆକାଂକ୍ଷିତ ନିକିଷ ନପାଇ ତାର ମୋହଭଙ୍ଗ ହୋଇଛି। ପୁଣିଥରେ ଅମ୍ବରୀଶ-ଶାନ୍ତନୁ-ବିଭୁଧେନ୍ଦ୍ର ଓ ପିନ୍ନାଲିର ଆସରକୁ ଫେରିଯିବାକୁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇଛି। ସେ ଭାବିଛି 'ପୁଣିଥରେ ଯଦି ସେହି ଜୀବନ ବୃତକୁ ଫେରିଆସିବ ତାହେଲେ ଏତେଦୂର କାହିଁକି ପଳେଇଆସିଲି?' ଏକ ଗତାନୁଗତିକ ଜୀବନ ଧାରାରୁ ମୁକୁଳିବା ପାଇଁ ଓ ଏକ ଭିନ୍ନ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସହ ବଂଚିବା ପାଇଁ ସେ ସ୍ଥିର କରିଛି ଆମେରିକା ଚାଲିଯିବାକୁ।

ଏହିଠାରୁ ସନାତନ ଜୀବନର ଅନ୍ୟ ଏକ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ। ଆମେରିକା ଯିବାପାଇଁ ସ୍କଲାରସିପ ପାଇବା ଓ ମୁଖ୍ୟ ଦପ୍ତରକୁ ଅର୍ଡର ପାଇବା ପାଇଁ ସରକାରୀ ଶାସକୀୟ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ପେଷି ହୋଇଯିବା ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ। ଚପରାଶୀ, କିରାଣୀ, ଅଫିସର ଓ 'ଇଲ୍ ପଛରେ ଘୁରିଘୁରି ତାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଯାଏ। ଏହି ବିଶାଳ ବ୍ୟୁରୋକ୍ରାସୀର ନୀତି ନିୟମ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦିହୋଇ ସନାତନ ପରି ଲୋକମାନେ ଅକ୍ତାମାକ୍ତା ହୋଇଯାନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ବିଦେଶ ଯିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ମଧ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିରୁଜି ଯାଏ। ଅମଲାତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ବିଫଳ ହୋଇ ସନାତନ ରିଭଲଭର ଛଡାଇଆଣି ଗୁଳି ଫୁଟାଇଛି ଅଫିସର, ପୋଲିସ, ଭଣ୍ଡ ବିପ୍ଳବୀ ଓ ପ୍ରତାରକ ଗାନ୍ଧୀ ଟୋପୀ ପିନ୍ଧା ମଣିଷମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି। ଏଥର ମଧ୍ୟ ବିଫଳ ହୋଇଛି ସେ। ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ ଅନୁଭବ କରିଛି ଶୂନ୍ୟତା। ସନାତନର ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ଅତି ସରଳ; ଏ ଜୀବନର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟନାହିଁ, ମାତ୍ର ଏ ଜୀବନ ବଂଚିବାକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ। ତେଣୁ କିଛି ମିଛସତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ବାହାନା ଦେଇ ଜୀବନକୁ ସାର୍ଥକ କରିବାକୁ ଏହି ଚରିତ୍ରମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି।

ଏଠାରେ ଜୀବନର ବାସ୍ତବତା କହିଲେ ଶୂନ୍ୟତା ସହ ନିବିଡ ସଂପର୍କକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ; ମାତ୍ର ବଂଚିବା ପାଇଁ ସନାତନ ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ଶୂନ୍ୟତା ଠାରୁ ସନ୍ଧି ପୂର୍ବକ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟିତ। ଭବିଷ୍ୟତର ସୁନେଲୀ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ଓ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ବର୍ତ୍ତମାନର ବଂଚିବାର ମାନସିକତା ନେଇ ସନାତନ ଆଜି ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ। ଜିତିବାର ଇଚ୍ଛାନେଇ

ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଥର କାର୍ଯ୍ୟକରେ କିନ୍ତୁ ସମାଜର ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପାଖରେ ତାର ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ଯେପରି ହାର ମାନିଯାଏ। ହାରିଯାଏ ସନାତନ ଜୀବନର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପରେ। ସେଥିପାଇଁ ସେ ପରିଣାମ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ନୁହେଁ। ଜିତିବା ଆଉ ହାରିବା ଭିତରେ କଣ ବା ଆଉ ପ୍ରଭେଦ ? ତା ଜୀବନର ଯେଉଁ କ୍ଷଣିକ ବିଶ୍ୱାସ ଟିକକ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଥିଲା, ତାହା ଏବେ ଜୀବନଯାକର ଅସଂଖ୍ୟ ଅସହାୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କ ସହ ଟକ୍କର ଦେଇ ନଈବଢ଼ିର କୁଟାଖିଅ ପରି ଅନ୍ତର୍ହିତ। ପ୍ରବୃତିର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ କାମ କରୁଥିବା ସନାତନ ଆଜି-ଦିନକ ବଂଚିବାରେ ପ୍ରୟାସୀ। କାରଣ ଆସନ୍ତା କାଲି ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରିବା ଅର୍ଥ ପୁଣି ଥରେ ବ୍ୟର୍ଥତା ଅର୍ଥାତ୍ ହାରିବାକୁ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା। ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଭାଷାରେ– "ସନାତନ ହାରିଯିବାର ଅର୍ଥ ପୁଣି ଥରେ ଆଉ ଶହଶହ ହଜାର ହଜାର ସନାତନ ତାରି ପରି ଆସିବେ, ଶୁନ୍‌କୁ ଦେଖିବେ, ସାମୟିକ ସନ୍ଧିଟିଏ କରିବେ, ଅଥବା ଯୁଦ୍ଧଟିଏ- ଶୁନ୍ ସାଂଗେ ଯୁଦ୍ଧ ଯାହା ସଂଧି ବି ସେଇଆ।" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା- ୧୧୮) ବାସ୍ତବିକ ଏକ ଦୈନନ୍ଦିନ ବାଧ୍ୟବାଧକତାରୁ ଜୀବନରୁ ଉତରିତ ହେବାର ଉପାୟ ଆମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ନାହିଁ। ସନାତନ ଏଠାରେ ହୋଇଯାଇଛି ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତିଭୂ। ଯିଏକି ଚାକିରି ପାଇବା, ପିନ୍ନାଲି ଓଠରେ ଗେଲକରିବା ବା ଗୌରୀ ଆଇର ଉଲଗ୍ନ ଚେହେରାର ସ୍ମୃତିରେ ଭାରିଗୋଟେ କୋଣାର୍କ ତୋଳି ପକାଉଚି ବୋଲି ଲୁଚେଇଲୁଚେଇ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେକରିପାରୁନାହିଁ। ଏହିସବୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଯାହା ସୁଖଦ ବୋଲି ସେ କ୍ଷଣିକ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ତାହା ବାସ୍ତବିକ ଗୋଟେଗୋଟେ ପୁରୁଣା ଜୀବନ, ଯାହାକୁ ଅନ୍ତତଃ କୋଟିକୋଟି ଲୋକ ଆଗରୁ ବଂଚିସାରିଛନ୍ତି, ସେଇଆକୁ ସେ କେବଳ ଦୋହରାଉଛି। ତେଣୁ ଜାଣିଶୁଣି ସନାତନ ଆମେରିକା ଯାଇ ସେଠାରେ ଏକ ଧରାବନ୍ଧା ରୁଟିନ୍ ଜୀବନ ଲାଗି ପ୍ରୟାସୀ ହୋଇଛି।

ସନାତନ ଜନ୍ମହେବା ପରଠାରୁ ନିଷ୍ଫଳତା ଓ ବ୍ୟର୍ଥତାର ସ୍ୱାଦ ଚାଖୁଥିଲେ ହେଁ ସେ ସର୍ବଦା ଏକ ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ବିତେଇବାର ଆକାଂକ୍ଷା ରଖେ। ସେଥିପାଇଁ ଅସଂଖ୍ୟ ଅର୍ଥହୀନତା ସତ୍ୱେ ସେ ବଂଚିବାର ମଧୁର ସ୍ୱାଦରେ ପାଗଳ। ତା ଜୀବନ ଶାଶ୍ୱତ ଓ ସୁନ୍ଦର। ତା ଜୀବନର ଅନନ୍ଦମୟତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଇଛି ସାଂପ୍ରତିକ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ। ଆମର ଧରାବନ୍ଧା ନୀତିନିୟମ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ସନାତନର ଜୀବନକୁ ବନ୍ଦୀ କରିଦେଇଛି। ଲକ୍ଷ୍ମଣରେଖାର ତିନିଗାର ତା ପାଇଁ ଦୁର୍ଭେଦ୍ୟ। ଏହି ପାପପୁଣ୍ୟ ବିଚାରବୋଧକୁ ଅତିକ୍ରମ ନକରୁଣୁ ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ହୁଏ ପ୍ରତାରିତ। ତାର ଆମେରିକା ଯିବାର ଅଦମ୍ୟ ଲାଳସା ପୁନର୍ବାର ଶୁନ୍ ସହିତ ସନ୍ଧିକରେ। ତା ଜୀବନର ଏହି ବ୍ୟର୍ଥତା ପାଇଁ ସେ ଦାୟୀ କରିଛି ଆଜିର ଏହି ସ୍ଥିତିକୁ। ମାତ୍ର ଏହି ବ୍ୟର୍ଥ ନାୟକ ସନାତନର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଧ୍ୱନିରେ, ଶବ୍ଦରେ ଓ ସଙ୍ଗୀତରେ, ଯାହାକୁ ସେ ନିଜ ହାତରେ ଝୋଟି ପରି ସଜେଇଥିଲା। ତାର ସୁନ୍ଦର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ମଧ୍ୟ ମାଟିରୁ, ଯାହାକୁ ସେ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଓଦା କରିଥିଲା, ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ଫୁଲରୁ ଯାହା ଅସରନ୍ତି ଗେହ୍ଲାଳିଆ ଚୁମ୍ବନରେ ଥରୁଥିଲା। ସ୍ନିଗ୍ଧ ଆକାଶର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବୋଧ୍ୟ ଶୂନ୍ୟତାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ତା ଜୀବନକୁ ସେ ଅସଂଖ୍ୟ ସାନସାନ ଅର୍ଥରେ ତିଆରିଲା, ଭାଙ୍ଗିଲା ଓ ସେଇ ଭଙ୍ଗାଗଢ଼ା ବିଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ବଂଚିବାର ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲା। ମାତ୍ର ଜୀବନ ନାଟକରେ ସେ ଅସଫଳ ଓ ଧ୍ୱଂସାଭିମୁଖୀ, ତେଣୁ ସେ ଆକ୍ଷେପ କରି କହିଛି, "ତମେ ସବୁ ଗୋଟିଗୋଟି କରି, ଲୋଟାକୋଟା କରି ଫୋପାଡ଼ିଦେଲ ମୋ ଜୀବନ ନର୍ଦ୍ଦମା ଭିତରକୁ, ସେଥିପାଇଁ ତମର ବେଖାତିର ନିର୍ବୋଧତା ଦାୟୀ କି ନୁହେଁ ମୁଁ ଜାଣେନି, ତମ ନିର୍ବୋଧତା, ଶୂନ୍ୟତା, ନୀରବତା ଯାହାକୁ ମୁଁ ନିଃସନ୍ଦେହରେ ଘୃଣାକରେ, ଏବେ ସେ ମୋ ଅନିଚ୍ଛାରେ ମୋ ପାଖକୁ ସଂକ୍ରମିତ।" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା- ୧୧୭) ଏଥିରୁ ଜଣାପଡେ ଯେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସନାତନ ଯେଉଁ ଶୁନ୍‌ମାନଙ୍କ ସହ ସଂଧି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟହୋଇଛି, ତାହା ତାର ପ୍ରକୃତ ଅବସ୍ଥା ନୁହେଁ। ଆମ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ, ଗଣଶକ୍ତିର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ଓ ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିସମେଂଟର ଶକ୍ତ ପଂଜା ସନାତନକୁ ଶୂନ୍ୟତା, ଅସହାୟତା ଓ ବ୍ୟର୍ଥତା ଆଡକୁ ଯେପରି ଝିଂକିନେଇଆସେ।

ବାସ୍ତବିକ ସନାତନ ଏକ ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟି। ନିଜ ପ୍ରତି ସେ ଯେତିକି ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ସମାଜ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସେହି ପରିମାଣରେ ଅଙ୍ଗୀକାରବଦ୍ଧ। ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସେ ତେଣୁ ଏହି ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜର ଆଦବ କାଇଦାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିନାହିଁ। ସେଥିପାଇଁ ସ୍ୱପ୍ନରେ ହେଲେ ବି ସେ ପହଂଚିଯାଇଛି ତାର ବହୁ ପ୍ରତୀକ୍ଷିତ ଗନ୍ତବ୍ୟସ୍ଥଳୀରେ। ଯେଉଁଠି କି ସାନସାନ ତାରା ପରି ରଙ୍ଗ ବିରଙ୍ଗର ବିଭିନ୍ନ ଆକୃତିର ବରଫଖଣ୍ଡ ଭାସୁଥିବ, ଛିଟ୍‌କିଯାଇ ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇଯାଉଥିବ ଏବଂ ସେ ତା ଗାଲରେ ଶୀତଳ ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରୁଥିବ। ଜ୍ୟୋସ୍ନା ବିଧୌତ ରଜନୀରେ ସାରା ପୃଥିବୀ ଫୁଲର ବିଛଣାରେ ଆଚ୍ଛାଦିତ, ଏକ ସୁନ୍ଦର ହ୍ରଦରେ ଧଳାଧଳା ବଡବଡ ଚଢ଼େଇମାନଙ୍କର ବିଚରଣ ସହିତ ଝିଅଟିଏ ହ୍ରଦ ଚାରିପଟେ ସନାତନର ହାତଧରି ଡେଇଁଡେଇଁ ଗୀତ ଗାଉଥିବ। ଏହିପରି ଏକ ସୁସ୍ଥ ମାନସିକତା ନେଇ ବଂଚିବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ସନାତନ ତେଣୁ କଲେଜ ଷ୍ଟ୍ରାଇକ୍ ହେବା ମାତ୍ରକେ ଘରେ ଅଥବା ହଷ୍ଟେଲରେ ଲୁଚିଯାଉଥିଲା, ପ୍ରିନସପାଲଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ପ୍ରଣାମ କରୁଥିଲା ଓ ମଉସାଙ୍କ ଆଗରେ ସିଗାରେଟ ଟାଣୁନଥିଲା। ମାତ୍ର ତା ବିଶ୍ୱାସ ସାମାଜିକ ରୀତି-ନୀତି ସହିତ ସାମ୍ନା କରିବା ପରେ ହୋଇଯାଇଛି ଦୁର୍ବଳ, କୌଣସି ଆପାତଃ କାରଣ ନଥାଇ, ସେ ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ପଦାଘାତ କରିଛି ଓ ଠାକୁରଙ୍କ ସହିତ ଚ୍ୟାଲେଞ୍ଜ କରିଛି। ସେଥିପାଇଁ ସେ ଗଣେଶ ପୂଜାର ପ୍ରସାଦ ଖାଇ ହାତ ପାଦତଳେ ଘଷିଛି, ପାଂଚଟଙ୍କା

ଦେଇ ଏକ ପଚାଶ ବର୍ଷର ଗୋରୁ ଚରାଉଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକକୁ ଯୌନ ସଂଭୋଗ ପାଇଁ ହାତଠାରି ଡାକିଛି ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ବିପ୍ଲବୀ ସାଜି ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିଶମେଂଟର ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ଆଡକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ଗୁଳିକରିଛି। ସଭ୍ୟ ସମାଜର ଆଇନ କାନୁନ୍ ଓ ଏଷ୍ଟାବ୍ଲିଶମେଂଟ ପାଖରେ ସନାତନ ଯେପରି ନିଷ୍ପ୍ରଭ ହୋଇଯାଉଛି।

ସମାଜ ସହ ମଣିଷର ସଂପର୍କ ଯେପରି ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ରଜ୍ଜୁରେ ବନ୍ଧା। ସେଥିପାଇଁ କାହାରି ବି ଇଚ୍ଛା ଅନିଚ୍ଛାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନଥାଏ। ତେଣୁ ସନାତନ ପଳାତକ ମନୋଭାବ ନେଇ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରେ। କିନ୍ତୁ ଯେଉଁ ସିଷ୍ଟମ୍ ଏହି ମନୋଭାବକୁ ସୃଷ୍ଟିକରିଛି ସେଥିରୁ ନିସ୍ତାର ପାଇବା ଅସମ୍ଭବ। ବି.ଏସ୍‌ସି. ପଢିଲା ବେଳେ ସନାତନ ଭାବୁଥିଲା ସେ ଚାକିରି, ବାହାଘର, ଛୁଆପିଲା ଇତ୍ୟାଦି ଗତାନୁଗତିକ ଜୀବନରେ ପଶିବ ନାହିଁ। ଟ୍ରେନ୍ ଡ୍ରାଇଭର, କୌଣସି କଂଟ୍ରାକଟର ପାଖରେ ଦିନ ମଜୁରିଆ, ବଡ ଲିଲାଣ୍ଡ ଟ୍ରକର କ୍ୟାବିନ୍ ଛାତରେ ଶୋଇଥିବା କ୍ଲିନର୍, ସମୁଦ୍ରର ମାଛ ଧରାଳି କିମ୍ବା ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଲେଖକର ଜୀବନ ପରି ବଂଚିବାର ମାନସିକତା ରଖୁଥିବା ସନାତନ ବୟସାଧିକ୍ୟ ସହିତ ଗତାନୁଗତିକ ଚାକିରି ଜୀବନ ଆଡକୁ ଯେପରି ଟାଣି ହୋଇଯାଇଛି। ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଚାକିରି ଖୋଜିବାକୁ ଏମିତି ବିକଳ ହେଉଛି ଯେ, ଯେପରି ଜନ୍ମ ହେବା ପରଠାରୁ ଚାକିରି ବ୍ୟତୀତ ତାର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଲକ୍ଷ୍ୟ ନଥିଲା। ଟାଲ୍ ହୋଇଥିବା ସାଇକେଲକୁ ପେଲିପେଲି ପୂର୍ବରୁ 'ତୁ' ସମ୍ବୋଧନ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ 'ସାର/ଆପଣ' କହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଉଛି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସନାତନ ସାମାଜିକ ସିଷ୍ଟମ୍ ସହିତ ସନ୍ଧି କରୁଛି।

ଉପନ୍ୟାସଟିରେ ଔପନ୍ୟାସିକ ସନାତନ ପରି ସାଂପ୍ରତିକ ଯୁବ ସମାଜର ବ୍ୟର୍ଥତା, ଅସହାୟତା ଓ ନିଃସଙ୍ଗତାକୁ ଯେପରି ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି, ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ଆମର ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ବିଶାଳ ଶକ୍ତି ନିକଟରେ ସନାତନ ପରି ବ୍ୟକ୍ତି ସତାର ଆସ୍ଫାଳନ ଭୂଲୁଣ୍ଠିତ ହୋଇଯାଏ। ସମୂହ ଶକ୍ତି ପାଖରେ ସନାତନ ଏକାନ୍ତ ଦୁର୍ବଳ ଓ ଅସହାୟ ମନେହୁଏ। ଏହି ବିଶାଳ ବ୍ୟୁରୋକ୍ରାସୀର ନୀତି-ନିୟମ ସନାତନକୁ ଛନ୍ଦିଦେଇ ତା ଜୀବନକୁ କରିଦେଇଛି ଅର୍ଥଶୂନ୍ୟ। ତାର ଆମେରିକା ଯିବାର 'ଇଲ ସେହିପରି ଘୁରିବୁଲିଛି ଚେମ୍ବରରୁ ଚେମ୍ବରକୁ। ଏଠାରେ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଲାଂଚଖୋର ମନୋବୃତିକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିଛନ୍ତି ଡ. ପଣ୍ଡା। "ପ୍ରଧାନବାବୁ କହିଲେ ଏଥିରେ ଲୁଚାଛପା କିଛି ନାହିଁ। ବୁଝିଲେ ? ସମସ୍ତଙ୍କର ସମାନ ଅଧିକାର। ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଯେତେ, ମେହେନ୍ତରର ସେତେ। ମୁଁ ନିଜେ ଭୀଜିଲାନ୍ସ ଡିପାର୍ଟମେଂଟରେ କାମ କରିଛି। ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ।" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା- ୯୫) ଏହିପରି ସମସ୍ତେ ପ୍ରଚଳିତ ଶାସନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସମ୍ମୁଖରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିବାକୁ ଆଗେଇଆସନ୍ତି। ଏହି ସମୂହ ଶକ୍ତି ଏପରି କଳୁଷିତ ହୋଇଯାଇଛି ଏଥିରୁ ମୁକୁଳିବା ସନାତନ ପରି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶକ୍ତି ବହିର୍ଭୁତ। ବସ୍ତୁବାଦୀ ସମାଜର ଅର୍ଥ ପ୍ରତିପତି ନିକଟରେ କାକୁସ୍ଥ ହୋଇଯାଏ ସନାତନ। ବିପର୍ଯ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଏ ତା ଜୀବନ। ପରିଶେଷରେ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ ଭୟାବର୍ତ୍ତରୁ ଉତରିତ ହୋଇ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବେ ବିଦ୍ରୋହୀ ମନୋଭାବ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ହେଁ ତାହା ଏହି ବୁର୍ଜୁଆ ଗୋଷ୍ଠୀ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିପାରିନାହିଁ। ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ଅପ୍ରତିହତ କ୍ଷମତା ସଂପର୍କରେ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ମତଦେଇ ଔପନ୍ୟାସିକ କହନ୍ତି- "ନୈତିକତା ଗୋଟେ ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ ନୁହେଁ। ପ୍ରାଣୀଜଗତ କଥା ଦେଖନ୍ତୁ। ଗୋଟେ ବଳୁଆ ହରିଣର ପୁଞ୍ଜାଏ ମାଈ ହରିଣ। ଗୋଟେ ସୁନ୍ଦର ମୟୂର ଚାରିପଟେ ରୀତିମତ ମୟୂରୀମାନଙ୍କର ହାରେମ୍। ବଳୁଆ ପ୍ରାଣୀ ସାଂସାରିକ ସୁଖ ଉପଭୋଗ କରିବ, ଦୁର୍ବଳିଆ ପ୍ରାଣୀ ସୁକୁଟେଇ ସୁକୁଟେଇ ମରିବ।" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା- ୧୦୨-୧୦୩) ସମାଜ ଠାରୁ, ପିନ୍ନାଲି ଠାରୁ ଓ ପରିଶେଷରେ ସାମୂହିକ ଶକ୍ତି ପାଖରୁ ରିକ୍ତ ହସ୍ତରେ ଫେରିଛି ସନାତନ।

ବାସ୍ତବରେ ସନାତନ ଅନନ୍ୟୋପାୟ। ବର୍ତ୍ତମାନ କରୁଥିବା କାର୍ଯ୍ୟର ନିରର୍ଥକତା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ସେ ଏକ ନୂତନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଅର୍ଥାତ୍ ପରଦିନର ସକାଳକୁ ଡେଇଁପଡିବାକୁ ବାଧ୍ୟ, ଅବିଶ୍ୱାସରେ, ଅସହାୟତାରେ, ଅସ୍ୱୀକାରରେ ଓ ଅନିଚ୍ଛାରେ। ବ୍ୟର୍ଥତା ଓ ଅସହାୟତା ଯେପରି ସନାତନ ପରି ମଣିଷମାନଙ୍କର ଚିର ସହଚର ପାଲଟିଯାଇଛି। ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ଭାଷାରେ, "ବୁଦ୍ଧଦେବ, ଜୀବନଯାକର ଯନ୍ତ୍ରଣା, କାନ୍ଦଣା ଓ ଦୁଃଖ। ଜନ୍ମ ସାଥୀରେ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ମୃତ୍ୟୁର ଦୁଃଖ। ସବୁ ଖୁସି ପଛରେ ନିୟମିତ ଲାଇନ୍ ମାରି ଦୌଡୁଥିବା ବୋର୍ ହବା ଅବସ୍ଥା। ପ୍ରେମ ସାଙ୍ଗେ ଜୀବନ ନାଟିକା ପରି ବନ୍ଧା ବିରହ। ଆସିବାର ଲୋଭ କେମିତି ଫେରିବାର ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେଇ ଜଳେ। ବ୍ୟର୍ଥତାରେ ଅଟକିଯାଉଥିବା ଆଶା।" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା-୩୫) ଏସବୁ ଜାଣିଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସନାତନ ବଂଚିବାକୁ ବାଧ୍ୟ; ଯେହେତୁ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇସାରିଛି। ତେଣୁ ଯେତେବେଳେ ଯାହା କରିବା କଥା, ସନାତନ ସବୁଦିନେ ସେଇଆ କରେ ଏବଂ ସାମାଜିକ ସ୍ରୋତ ଭିତରେ ହଜିଯାଏ। ସେଥିପାଇଁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଅଫିସ୍ ଯିବା, କ୍ଲବ୍‌ରେ ସୁନ୍ଦରୀ ତରୁଣୀମାନଙ୍କ ସହ ଉନ୍ମତ ନୃତ୍ୟ କରିବା, ବ୍ଲୁଫିଲ୍ମ ଦେଖି ରାତି ଅନିଦ୍ରା ହେବା, ପ୍ରେମିକା ସାଙ୍ଗରେ ଅନ୍ଧାରରେ ମିଶିବା, ବିରହ ଦୁଃଖରେ ଭୋ-ଭୋ କାନ୍ଦିବା, ଦୌଡିବା ଓ ରାସ୍ତା ନଦେଖି ଝୁଂଟିପଡିବା ପରି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କରୁଥାଏ। ଏହି କାର୍ଯ୍ୟସବୁ ତାକୁ ଯେ ଅସହାୟତା ଅଡକୁ ଟାଣି ନେଉଛନ୍ତି ତାହା ଜାଣିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ପାହାଚରୁ ପାହାଚକୁ ଡେଇଁଯାଉଥାଏ। ଜୀବନକୁ ଗୁଡେଇତୁଡେଇ ଦେଖିସାରିଲା ପରେ ଜୀବନର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ନିରର୍ଥକତା ବିଷୟରେ ଦିନକୁ ଦିନ

ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଏକମତ ହୋଇଯାଉଛି । ଏସବୁ ପରେ ବି ଏକ ଅଦୃଶ୍ୟ ଅନନୁଭବ୍ୟ ଅଥଚ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଜୀବନ ବଂଚିବା ଆଶାରେ ସେ ବାରମ୍ଭାର ପଳେଇଯାଇଛି । ମାତ୍ର ତାର ପଳାୟନର ଅବ୍ୟବହିତିରେ ଏପରି ସଂସାର ଯେ ନାହିଁ ସେ ନିଶ୍ଚିତ । ଜନ୍ମଠାରୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସନାତନ ବିତେଇଥିବା ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ଡ. ପଣ୍ଡାଙ୍କ ମତହେଲା– "ଆପାତତଃ ସନାତନ ଏକ କରୁଣ ଚରିତ୍ର; କିନ୍ତୁ ସବୁ ଶୂନ୍ ବୋଲି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ହୋଇସାରିବା ପରେ, ଶୁନ୍ ମିଶେଇବା / ଙ୍ଗେଡିବାରେ କିଛି 'ରକ ନଥିବା ହେତୁ ଟ୍ରାଜେଡି ଓ କମେଡି ଭିତରେ କଣ 'ରକ ତା ପାଇଁ ?" (ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି, ପୃଷ୍ଠା– ୧୩୫) ସେଥିପାଇଁ ନାୟକ ସନାତନ ବର୍ତ୍ତମାନର ଶୂନ୍ୟତା ଠାରୁ ଉତରିତ ହେବା ପାଇଁ ନୂତନତାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ମଜ୍ଜିରହି ଜାଣିଶୁଣି ଆସନ୍ତା କାଲିର ଶୂନ୍ ସାଙ୍ଗେ କରିଛି ସାମୟିକ ସନ୍ଧି ।

ସନାତନକୁ ଏକ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଚରିତ୍ର ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରି ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷମାନଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ୟର୍ଥତା ଓ ଅସହାୟତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ଔପନ୍ୟାସିକ ଡ. ହୃଷୀକେଶ ପଣ୍ଡା । ସନାତନ ପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମଣିଷ ପରିଣତିରେ ଜୀବନ ଆସ୍ୱାଦରେ ବି'ଳ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ନିଜର ସବୁ ସମ୍ଭାବନାକୁ ଦୂରେଇ ଦେଇ ଅନାସ୍ୱାଦିତ ଭାବେ ଉପରକୁ ଚାହେଁ ବ୍ୟର୍ଥ ମନୋରଥ ନେଇ । ସୁତରାଂ ଉପନ୍ୟାସଟି ସାଂପ୍ରତିକ ମଣିଷର ବ୍ୟର୍ଥତା, ଅସହାୟତା, ବି'ଳତା ଓ ନିରର୍ଥକତାର ସୂଚନା ଦେବା ସହ ଏସବୁର ସାମ୍ନା କରିବା ପରେ ସେ କିପରି ଶୂନ୍ ସାଙ୍ଗେ ସାମୟିକ ସନ୍ଧି କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଯାଏ ତାହା ସନାତନ ଚରିତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ସୁନ୍ଦର ଭାବରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି ଡ. ପଣ୍ଡା ।

ସହାୟକ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ :

- କର, ବାଉରୀବନ୍ଧୁ, ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ– ୨୦୦୪, ବିଦ୍ୟାପୁରୀ, କଟକ ।
- ନାୟକ, ଲାବଣ୍ୟ, ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟ ସଂପର୍କରେ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ– ୧୯୭୬, ପୁସ୍ତକ ଭଣ୍ଡାର, ବ୍ରହ୍ମପୁର ।
- ପଣ୍ଡା, ଡ. ହୃଷୀକେଶ, ଶୂନ୍ ସାଂଗେ ସାମୟିକ ସଂଧି– ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ– ୧୯୮୪, ଗ୍ରନ୍ଥ ମନ୍ଦିର, କଟକ ।
- ପ୍ରଧାନ, ଡ. ସବିତା, ଉପନ୍ୟାସ ଅବବୋଧ, ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ– ୨୦୦୪, ଅଗ୍ରଦୂତ, କଟକ ।
- ମହାରଣା, ସୁରେନ୍ଦ୍ର କୁମାର, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ, ତୃତୀୟ ସଂସ୍କରଣ– ୨୦୧୫, ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର, କଟକ ।
- ଷଡ଼ଙ୍ଗୀ, ନୃସିଂହ, ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ, ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ– ୧୯୮୯, ଓଡ଼ିଶା ବୁକ୍‌ଷ୍ଟୋର, କଟକ ।

❖ ❖ ❖